

EVROPSKÁ KOMISE
GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT

V Bruselu dne
SG-Greffe(2014) D/

STÁLÉ ZASTOUPENÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘI
EVROPSKÉ UNII
Rue Caroly, 15
1050 BRUXELLES
BELGIQUE

Věc: Výzva – Porušení Smlouvy č. 2014/2174

Generální sekretariát si Vás dovoluje upozornit, že v příloze naleznete dopis Komise, a žádá Vás, abyste ho předali ministrovi zahraničních věcí.

Za generální tajemnici

Valérie DREZET-HUMEZ

Příloha: C(2014) 6687 final

CZ

EVROPSKÁ KOMISE

V Bruselu dne 25.9.2014

2014/2174

C(2014) 6687 final

Vážený pane ministře,

dovolte mi prosím, abych Vás upozornila, že Česká republika neprovádí a neuplatňuje směrnici Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ¹, v souladu se Smlouvou, a to konkrétně v oblasti vzdělávání (ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice). Komise se domnívá, že existují přesvědčivé důkazy o tom, že romské děti jsou v České republice vystaveny rozsáhlé diskriminaci ve vzdělávání tím, že jsou v nadměrné míře a systematicky zařazovány do oddělených škol pro postižené žáky (tzv. speciální nebo praktické školy), které jsou určeny pro děti s mentálním postižením; rozsah vyučovacích osnov na těchto školách je přitom menší než osnovy běžných škol.

Takové praktiky vzbuzují vážné obavy, že dochází k diskriminaci romských dětí ve vzdělávání na základě jejich etnického původu, a to v rozporu se směrnicí 2000/43/ES, jak je popsáno níže.

Útvary Komise zaslaly v této věci orgánům České republiky dotaz, a to v dopise ze dne 26. června 2013 (ref. EU Pilot 5269/13/JUST), na nějž české orgány odpověděly dopisem ze dne 30. srpna 2013. Komise odpověď českých orgánů pečlivě prostudovala, avšak podle jejího názoru nebyl problém vyřešen. Komise konstatuje, že se české orgány ve své odpovědi zaměřují na zpochybnění pravomoci EU zakazovat diskriminaci ve vzdělávání podle uvedené směrnice a neposkytují většinu informací, o které byly v dopise zasláném prostřednictvím systému EU Pilot požádány.

¹ Úř. věst. L 180, 19.7.2000, s. 22.

Lubomír ZAORÁLEK
ministr zahraničních věcí
Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
Loretánské náměstí 5
118 00 Praha 1
Česká Republika

1. Analýza příslušných právních předpisů EU

a) Pravomoc EU v dotčené věci

Směrnice 2000/43/ES zakazuje diskriminaci na základě rasy nebo etnického původu v řadě oblastí, včetně vzdělání. Ustanovení čl. 3 odst. 1 směrnice 2000/43/ES definuje oblast působnosti směrnice, která se podle čl. 3 odst. 1 písm. g) vztahuje i na vzdělávání. Směrnice byla přijata podle článku 19 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), který stanoví, že Rada může přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.

Komise bere na vědomí, že v odpovědi ze dne 30. srpna 2013 zpochybnila Česká republika pravomoc Komise v oblasti vzdělávání, neboť uvádí: „*výtka uplatňovaná ze strany Komise v tomto řízení EU Pilot nespadá do působnosti unijního práva, a tudíž se nemůže uplatnit čl. 258 SFEU*“. Česká republika vychází ve svém stanovisku z článků 6 a 165 SFEU, které ponechávají odpovědnost za organizaci vzdělávacích systémů na členských státech.

Komise nemůže s názorem České republiky, že EU v této oblasti nemá pravomoc, souhlasit. Členské státy jsou podle článku 165 SFEU skutečně odpovědné za obsah výuky a organizaci vzdělávacích systémů. Komise v žádném případě nezpochybňuje výhradní pravomoci členských států, jež jsou v článku 165 SFEU stanoveny. Vzdělávání je však výslovně uvedeno v oblasti působnosti uvedené směrnice, a to v čl. 3 odst. 1. Odkaz na vzdělávání v čl. 3 odst. 1 písm. g) se týká zákazu diskriminace ve vzdělávání, a nikoli obsahu výuky nebo organizace vzdělávacích systémů jako takových.²

Ve své odpovědi na dopis zaslaný prostřednictvím systému EU Pilot odkázaly české orgány na Listinu základních práv a na související judikaturu Soudního dvora, která objasňuje, že Listina zavazuje členské státy pouze v oblasti provádění právních předpisů Evropské unie. Komise se domnívá, že Česká republika dotčenou judikaturu neinterpretuje v této věci, která se jasně dotýká právních předpisů EU (směrnice 2000/43/ES, jež se týká výslovně vzdělávání) a jejich provádění v České republice, správně.

Komise poukazuje na skutečnost, že sama Česká republika uvedla dne 20. července 2009 mezi opatřeními, kterými provádí směrnici 2000/43/ES, srovnávací tabulku, v níž byl zahrnut čl. 3 odst. 1 písm. g) týkající se vzdělávání a jeho provedení do českých právních předpisů.

Je rovněž ustálenou judikaturou, že se členský stát nemůže užitečně dovolávat protiprávnosti směrnice nebo rozhodnutí, jehož je adresátem, jako důvodu obrany vůči žalobě pro nesplnění povinnosti plynoucí z toho, že dotčené rozhodnutí neprovedl nebo dotčenou směrnici nedodrží.³

² Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 19. června 2014 ve spojených věcech C-501/12 až C-506/12, C-540/12 a C-541/12 k analytickému srovnání, pokud jde o oblast působnosti směrnice 2000/78/ES v souvislosti s platovou diskriminací navzdory výlučné pravomoci členských států stanovovat mzdu.

³ Viz mimo jiné rozsudek ze dne 27. října 1992, Komise v. Německo, C-74/91, Recueil, s. I-5437, bod 10; rozsudek ze dne 25. dubna 2002, Komise v. Řecko, C-154/00, Recueil, s. I-3879, bod 28 a rozsudek ze dne 29. dubna 2004, Komise v. Rakousko, C-194/01, Recueil, s. I-04579, bod 41.

b) Směrnice 2000/43/ES

Podle článku 1 směrnice je jejím účelem „stanovit rámec pro boj s diskriminací na základě rasy nebo etnického původu s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení“.

Článek 2 odst. 2 písm. a) směrnice stanoví, že se „přímou diskriminací rozumí případ, kdy je s jednou osobou zacházeno z důvodu rasy nebo etnického původu méně příznivým způsobem, než je, bylo nebo by bylo s jinou osobou ve srovnatelné situaci“.

Článek 2 odst. 2 písm. b) směrnice stanoví, že se „nepřímou diskriminací rozumí případ, kdy by v důsledku navenek neutrálního předpisu, kritéria nebo zvyklosti byla znevýhodněna osoba určité rasy nebo etnického původu v porovnání s jinými osobami, ledaže uvedený předpis, kritérium nebo zvyklost je objektivně odůvodněn legitimním cílem a ledaže prostředky k dosažení tohoto cíle jsou přiměřené a nezbytné“.

Ustanovení čl. 3 odst. 1 směrnice uvádí, že se směrnice vztahuje na všechny osoby z veřejného i soukromého sektoru včetně veřejných subjektů, pokud jde o oblasti spadající do působnosti směrnice.

Článek 3 odst. 1 písm. g) směrnice uvádí „vzdělání“ mezi oblastmi, na něž se působnost směrnice vztahuje.

Ve 12. bodu odůvodnění směrnice se vysvětluje, že „pro zajištění rozvoje demokratických a tolerantních společností, které umožňují účast všech jednotlivců bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, je třeba provést zvláštní akci v oblasti diskriminace na základě rasy nebo etnického původu, která by překračovala rámec přístupu k zaměstnání a samostatně výdělečné činnosti a která by se vztahovala na oblasti, jako je výchova, ...“.

Dále potom v 15. bodu odůvodnění směrnice odkazuje na možnost zjistit nepřímou diskriminaci jakýmkoli prostředky včetně statistických údajů.

2. Provedení směrnice do českých právních předpisů, pokud jde o vzdělávání

Směrnice 2000/43/ES je do českého právního řádu provedena hlavně antidiskriminačním zákonem č. 198/2009 Sb.

Ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice bylo do českých právních předpisů provedeno § 1 odst. 1 písm. i) zákona č. 198/2009 Sb., který v rámci oblasti působnosti zákona uvádí „přístup ke vzdělání a jeho poskytování“. Ve srovnávací tabulce, jež byla Komisi oznámena dne 20. července 2009, bylo mezi opatřeními, jimiž se provádí směrnice 2000/43/ES, uvedeno, že se tímto písmenem provádí čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice.

Kromě toho je třeba vzít při posuzování provedení a uplatňování čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice Českou republikou v úvahu také jiné zákony.

Mezi ně patří školský zákon č. 561/2004 a příslušné vyhlášky⁴ a také správní pokyny k nim.

Školský zákon v § 185 odst. 3 stanoví, pokud jde o praktické/zvláštní školy, že:

„Zvláštní škola podle dosavadních právních předpisů je základní školou podle tohoto zákona. Pomocná škola podle dosavadních právních předpisů je základní školou speciální podle tohoto zákona. Střední odborné učiliště, gymnázium, střední odborná škola, učiliště, střední speciální škola, odborné učiliště a praktická škola podle dosavadních právních předpisů jsou střední školou podle tohoto zákona.“

Školský zákon uvádí v § 7 odst. 3 druhy škol a pravomoc Ministerstva školství stanovit prováděcím právním předpisem typy škol pro účely jejich označování. Dále školský zákon definuje v § 16 týkajícím se „Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami“ pojmy a) zdravotní postižení, b) zdravotní znevýhodnění a c) sociální znevýhodnění. Zřizuje rovněž v § 16 odst. 8 pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením školy a základní školy speciální. Stanoví, že vyžaduje-li to povaha postižení, zřizují se školy, popřípadě v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Žáci se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, žáci se souběžným postižením více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzdělávání jinak.

Komise si je vědoma toho, že vyhlášky č. 72/2005 a č. 73/2005, které se týkají umístění dětí do speciálních vzdělávacích zařízení, byly nedávno pozměněny vyhláškou č. 103/2014, která nabude účinnosti dne 1. září 2014. Komise vítá, že pozměněná vyhláška odstraní možnost zařadit žáky se „sociálním znevýhodněním“ do vzdělávání s žáky s postižením. Komise se však domnívá, že tato možnost stále přetrvává v případě „zdravotního znevýhodnění“. Komise má za to, že existuje zřejmé riziko, že stávající problémy přetrvávají, přestože došlo ke změně vyhlášek a byly poskytnuty některé další záruky⁵.

Kromě toho, pokud je Komisi známo, stále nebyly provedeny nezbytné změny školského zákona. Česká republika sama ve svém nedávném podání Radě Evropy⁶ uvádí, že „je třeba si uvědomit, že tyto změny vyhlášek jsou pouze přechodným předpisem, který si

⁴ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, a vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, obě ve znění vyhlášky č. 103/2014 ze dne 30. května 2014, která nabude účinnosti dne 1. září 2014.

⁵ Komise odkazuje na dokument DH-DD(2014) 541 ze dne 28. dubna 2014 a bere na vědomí, že v souvislosti s kroky navazujícími na rozsudek ve věci D. H. oznámila již dříve Česká republika, že vyhláška č. 73/2005 bude změněna tak, aby byla odstraněna možnost, aby byli žáci bez postižení vzdělávání ve třídě určené pro žáky s postižením. V konečném znění pozměňující vyhlášky však byla předpokládaná formulace změněna, takže je stále možné, aby byli s žáky s postižením vzdělávání žáci se „zdravotním znevýhodněním“.

⁶ Dokument DH-DD(2014) 541 ze dne 28. dubna 2014.

vyžádala potřeba rychlejšího provedení rozsudku ve věci *D. H. a ostatní*. V současné době se připravuje rozsáhlá změna školského zákona, jejímž cílem je komplexní změna vzdělávání žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami.“ Česká republika v této souvislosti oznámila, že připravované změny školského zákona by měly vstoupit v platnost ode dne 1. ledna 2016 a změny vyhlášek č. 72/2005 a 73/2005, které mají odrážet změnu školského zákona, budou bezprostředně následovat.

Komise si je vědoma toho, že byl ze školského zákona ve srovnání s předchozími právními předpisy⁷ odstraněn odkaz na „zvláštní školy“ a že terminologie užívaná pro oddělené školy pro žáky s postižením doznala určitých změn. Školský zákon hovoří pouze o základních školách speciálních. Komise však musí poznamenat, že systém takových škol zůstal v podstatě nezměněn. Bez ohledu na použitou terminologii stanoví česká legislativa nadále možnost oddělených škol pro děti s postižením (pro zjednodušení jsou dále uváděny jako „speciální školy“) a české orgány této možnosti využívají. Potvrzují to různá ustanovení školského zákona, např. § 16 odst. 8 a § 181 odst. 1 písm. c). Zvláštní terminologie nebo pouhá změna názvu dotčené školy nemá žádný dopad na posouzení toho, zda jsou romské děti diskriminovány.

3. Posouzení problematických aspektů uplatňování směrnice 2000/43/ES v České republice

a) Současná situace

V souvislosti s řízením o nesplnění povinnosti 2006/2662 proti České republice Komise analyzovala, jak Česká republika provedla čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice prostřednictvím čl. 1 odst. 1 písm. i) zákona č. 198/2009 a v samotném znění dotčeného ustanovení neshledala problémy.

Navzdory provedení čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice do českého antidiskriminačního zákona má Komise důkazy o dlouhodobě a systematicky nesprávném uplatňování uvedeného ustanovení v České republice. Toto uplatňování vychází ze školského zákona z roku 2004 a souvisí s rozsáhlou diskriminací romských dětí ve vzdělávání v rozporu s čl. 2 odst. 2 písm. b) a čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice.

Diskriminace se týká zejména praxe systematicky romské děti umisťovat do speciálních škol, které jsou určeny pro děti s mentálním postižením, a jejich šokujícího obrovského zastoupení v těchto školách. Děti umisťované do těchto škol jsou vyučovány pouze na základě omezených osnov ve srovnání s osnovami běžných škol.

Důkazy z různých zdrojů potvrzují, že romské děti jsou touto škodlivou praxí postiženy nesrovnatelně častěji než děti jiných národností. Zprávy různých mezinárodních, regionálních a vnitrostátních subjektů⁸ soustavně poukazují na to, že diskriminace romských dětí ve školách nadále přetrvává.

⁷ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), zejména § 28 a následná ustanovení.

⁸ Patří mezi ně subjekty OSN, jako je Výbor pro práva dítěte, dále orgány Rady Evropy, jako je Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti a Komisař Rady Evropy pro lidská práva, a OECD, OBSE, český veřejný ochránce práv, Česká školní inspekce, česká Asociace pedagogicko-psychologických poraden a organizace občanské společnosti.

Podle údajů Rady Evropy z roku 2012 se odhaduje, že se ve školách určených pro žáky s lehkým mentálním postižením stále vzdělává 30 % romských dětí, zatímco z dětí jiných národností chodí do těchto škol 2 %.⁹

Průzkum, který v letech 2011 až 2012 provedl český veřejný ochránce práv¹⁰, což je český subjekt pro rovné zacházení podle článku 13 směrnice 2000/43/ES, je dalším oficiálním zdrojem statistických důkazů doplňujícím informace zveřejněné Českou školní inspekcí. Tento průzkum uvádí, že „*zastoupení romských žáků v odhadovaném poměru 32 %, resp. 35 % na sledovaných (dříve speciálních) školách poukazuje na jejich přetrvávající nepřímou diskriminaci v přístupu ke vzdělání. (...) podíl romských žáků vůči žákům neromského původu na sledovaných (speciálních) školách je zcela nepřiměřený v porovnání s podílem Romů v české společnosti*“.¹¹ Veřejný ochránce práv z toho vyvodil závěr, že jde o důkaz přetrvávající nepřímé diskriminace. Považuje právní předpisy za nedostačující a doporučil, aby byla zásada integrace explicitně uvedena přímo ve školském zákoně. Veřejný ochránce práv dále poukazuje na rozpor vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se školským zákonem. V návaznosti na výše uvedené doporučil řadu legislativních změn, mimo jiné i změnu školského zákona a vyhlášky. Tyto změny, pokud jde o školský zákon, Česká republika, je-li Komisi známo, dosud neprovedla¹².

Tato zjištění dokládají důkazy z jiných zdrojů. Závěry regionálního průzkumu romské populace pořádaného Rozvojovým programem OSN, Světovou bankou a EK z roku 2012 „Roma education in comparative perspective“¹³ (Vzdělávání Romů ve srovnávacím pohledu) zdůrazňují zejména nadměrné zastoupení romských dětí ve speciálních školách v České republice. Průzkum ukázal, že Česká republika má mezi sledovanými zeměmi nejvyšší podíl romských dětí ve věku mezi 7 a 16 lety, jež navštěvují či navštěvovaly speciální školu.¹⁴ Dlouhotrvající nemoc nebo zdravotní problémy byly zjištěny pouze u jednoho z dvaceti Romů navštěvujících v České republice speciální školy.

⁹ Lidská práva Romů a Travellerů v Evropě, Rada Evropy, únor 2012, s. 18. V uvedeném dokumentu uvádí Komisař Rady Evropy pro lidská práva, že tyto speciální školy v České republice „zachovávají segregaci romských dětí, nerovnost a rasismus. Měly by být postupně zrušeny a nahrazeny běžnými školami, které musí být řádně připraveny na přijetí všech žáků bez ohledu na jejich etnický původ a musí jim poskytovat podporu.“ Viz tisková zpráva „Roma segregation remains a serious problem in the Czech Republic“ (Segregace Romů je v České republice nadále velkým problémem), Praha, 15. listopadu 2012, dostupná na adrese:

http://www.coe.int/t/commissioner/News/2012/121115CzechRepublic_en.asp.

¹⁰ Výzkum veřejného ochránce práv k otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol, konečná zpráva dostupná na adrese:

http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_skoly-zprava.pdf.

¹¹ Tamtéž v „Závěru“ zprávy, s. 13. Podíl Romů na celkovém obyvatelstvu České republiky se odhaduje na 1,4–2,8 %, přestože se v určitých regionech jeví podíl značně vyšší.

¹² Vyhláška č. 73/2005 byla změněna dne 30. května 2014 přijetím vyhlášky č. 103/2014, která nabude účinnosti dne 1. září 2014.

¹³ Dostupné na adrese: http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/education_web, viz graf 24 průzkumu týkající se Romů ve speciálních školách (Roma in special schools).

¹⁴ Výzkum uznává, že mezi lety 2004 a 2011 se tento podíl zdánlivě snížil z 25 na 17 %. Varuje však, že by se mělo na toto snížení pohlížet opatrně, protože termín zvláštní škola se již nepoužívá nebo byl zrušen a že se tyto školy nyní nazývají praktické školy.

Je zřejmé, že omezené vzdělání, které žáci speciálních škol v těchto zařízeních získají, je znevýhodňuje v oblasti vzdělávání a v důsledku nedostatečného vzdělání rovněž v budoucnosti při přístupu k zaměstnání¹⁵.

Výše uvedené skutečnosti ukazují (na základě zjištění Rady Evropy), že pravděpodobnost umístění do speciální školy pro děti s (mentálním) postižením je patnáctkrát vyšší u romských dětí než u dětí jiného původu, což je fakt, který nelze vysvětlit rozdíly mezi různými skupinami populace s ohledem na zdravotní stav nebo postižení. Jedná se o silný statistický důkaz, že romské děti jsou ve srovnání s jejich neromskými vrstevníky systematicky znevýhodňovány při jejich přístupu k běžnému kvalitnímu vzdělávání, a to v důsledku systému hodnocení postižení dítěte a/nebo využití možnosti vzdělávat děti bez postižení ve speciálních školách. Takové praktiky vedou k nepřímé diskriminaci, jak ji definuje čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice.

Komise nebyla schopna nalézt žádný deklarovaný nebo alespoň myslitelný legitimní cíl, který by takové praktiky ospravedlňoval.

Dlouhodobý charakter tohoto strukturálně neúměrného umístění romských dětí do škol určených pro mentálně postižené děti v České republice ilustruje rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. listopadu 2007 ve věci *D. H. a ostatní v. Česká republika*, ve kterém bylo konstatováno, že zařazení skupiny romských dětí do speciálních škol (školy pro děti se zvláštními potřebami, včetně dětí s mentálním nebo sociálním postižením) v České republice představuje porušení článku 14 Evropské úmluvy o lidských právech týkajícího se zákazu diskriminace ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 ohledně práva na vzdělání¹⁶. Soud shledal, že nebyly dodrženy procesní záruky týkající se přijímání stěžovatelů do škol, a ti byli následně „zařazeni do škol pro děti s mentálním postižením, jejichž učební osnovy byly nižší úrovně než na běžných školách, a kde byli stěžovatelé izolováni od žáků z většinové populace“ (bod 207). Soud shledal, že kromě porušení jak procesních, tak věcných aspektů práva na vzdělávání byli stěžovatelé vystaveni diskriminaci ve třech ohledech: i) bylo s nimi nakládáno jako s mentálně postiženými, přestože mentálně postižení nejsou, ii) byli izolováni (segregováni) do speciálních škol a iii) byli vzděláváni podle školských osnov, jejichž úroveň je nižší.

Rozsudek *D. H.* ve svém odůvodnění výslovně odkazuje na směrnici 2000/43/ES a příslušnou judikaturu Soudního dvora Evropské unie. Přestože se rozsudek zabývá situací v ostravském regionu, ve svém odůvodnění se neomezuje na zvláštní okolnosti daného případu, ale ve značné míře vychází z faktických zjištění stejného charakteru jako výše uvedená zjištění¹⁷, která se týkají zacházení s romskými dětmi v celé České republice.

¹⁵ Viz zjištění regionálního průzkumu romské populace pořádaného Rozvojovým programem OSN, Světovou bankou a EK z roku 2012 „Roma education in comparative perspective“, který je dostupný na adrese: http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/education_web.

¹⁶ Rozsudek Velkého senátu ve věci *D. H. a ostatní v. Česká republika*, stížnost č. 57325/00. V této věci se jednalo o stížnost 18 romských dětí na diskriminaci při jejich zařazení do speciálních škol. Uváděly, že ačkoli nejsou mentálně postižené, byly zařazeny do speciálních škol, které byly zřízeny ke vzdělávání dětí s mentálním postižením.

¹⁷ Viz „Okolnosti případu“, bod 18. Podle údajů shromážděných OECD v roce 1999 a citovaných ve zmíněném rozsudku mimo jiné ze „zemí, které poskytly informace o vzdělávání dětí s obtížemi zapříčiněnými sociálními faktory, pouze Česká republika využívá zvláštních škol; ostatní země téměř výlučně poskytují těmto dětem vzdělání v běžných školách.“ Soud rovněž odkázal na různé nezávislé

Navzdory rozdílu mezi právním rámcem předpisů EU na jedné straně a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP) na straně druhé mají s ohledem na pojmovou podobnost, zejména pokud jde o definici nepřímé diskriminace a požadavky na její doložení na základě statistických důkazů, důkazy shromážděné před vynesením rozsudku Evropského soudu pro lidská práva i po jeho vynesení v rámci monitorování výkonu rozsudku od roku 2007 značný význam pro právní posouzení podle směrnice 2000/43/ES.

Potvrzuje to skutečnost, že v reakci na dopis zasláný prostřednictvím systému EU Pilot informovala sama Česká republika útvary Komise o dokumentech, které předala Radě Evropy v rámci monitorování věci D. H. Z důkazů Rady Evropy lze vyvodit závěr *prima facie*, že výše uvedená strukturální separace romských dětí ve vzdělávání přetrvává a pravděpodobně představuje nepřímou diskriminaci v rozporu se směrnicí.

Komise situaci v České republice podrobně sleduje a uznává, že české orgány v průběhu let vynaložily úsilí na to, aby provedly zásadu nediskriminace romských dětí při vzdělávání. Avšak výše uvedená nedávná zjištění ukazují, že toto úsilí nevede k účinnému řešení situace. V současné době je pravděpodobnost, že bude romské dítě zařazeno do speciální nebo praktické školy, stále mnohokrát vyšší, než je tomu u dětí neromských.

V tomto ohledu je třeba poznamenat, že rozsudek ve věci D. H. z roku 2007 cituje, že Česká republika v tomto smyslu vynakládala úsilí již před deseti lety, v roce 2004: „Česká republika, která uznává, že Romové patří mezi skupiny nejvíce ohrožené diskriminací a sociálním vyloučením, se chystá přijmout nástroje na ochranu proti diskriminaci v rámci implementace evropské směrnice o rovném zacházení“. Dále se pak hovoří o „vysokém počtu pozitivních akcí státu, které mají změnit současnou situaci romských dětí“¹⁸ s odkazem na návrh nového školského zákona (nyní školský zákon č. 561/2004).

Česká republika je nadále uváděna jako stát, v němž panuje nejhorší situace, pokud jde o problém umístování romských dětí do speciálních škol¹⁹. Pokud jde o zprávy Rady Evropy o konkrétním tématu diskriminace romských dětí ve vzdělávání, nedospěla Komise ke zjištění, že by v České republice došlo k výraznému zlepšení situace. Pokud k takovým zlepšením došlo, nepostačovala k tomu, aby účinně řešila stávající strukturální a systematickou diskriminaci přístupu Romů ke vzdělávání. Komise bere na vědomí nejnovější průzkum České školní inspekce zveřejněný v roce 2014²⁰, který poukazuje na to, že se situace postupně mění, avšak Komise by ráda poznamenala, že tempo změn je příliš pomalé a stále nebyly přijaty nezbytné legislativní změny školského zákona.

Komise by závěrem ráda poznamenala, že od provedení zákazu diskriminace ve vzdělávání na základě rasového nebo etnického původu podle směrnice do vnitrostátních

subjekty, jako je poradní výbor Rady Evropy k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin, Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti a Komisař Rady Evropy pro lidská práva, které všechny vyjádřily obavu, že testy používané v České republice k hodnocení schopností dětí učit se a obtížily nebyly vhodné a spravedlivé.

¹⁸ Viz bod 67 rozsudku.

¹⁹ Viz graf 24 regionálního průzkumu romské populace pořádaného Rozvojovým programem OSN, Světovou bankou a EK, na který odkazuje pozn. pod čarou č. 12.

²⁰ **Rovný přístup ke vzdělávání v České republice: situace a doporučení**, Česká školní inspekce, Praha 2014.

právních předpisů České republiky (tj. od vypršení lhůty pro její provedení dne 1. května 2004) nedošlo ve vztahu k romským dětem a k jejich zařazování do speciálních škol v jeho provádění k žádnému podstatnému pokroku²¹.

b) Právě probíhající či oznámená opatření k nápravě situace podle českých orgánů

Sama Česká republika oznámila řadu legislativních změn k nápravě situace, včetně změn školského zákona a vyhlášky č. 73/2005 a rovněž diagnostických nástrojů využívaných ke zjišťování postižení. Mezi tyto plánované změny patřila změna stávající možnosti, že do třídy žáků s postižením lze zařadit až 25 % žáků se zdravotním znevýhodněním (§ 10 odst. 2 vyhlášky); zrušení možnosti dočasného zařazení žáka se zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním do třídy pro žáky se zdravotním postižením (§ 3 odst. 5 vyhlášky) a zrušení možnosti, aby žáci s lehkým mentálním postižením absolvovali ve třídě „diagnostický pobyt“ (§ 9 odst. 2)²².

Jak uvedl v prosinci 2011 Výbor ministrů Rady Evropy, zdá se, že možnost zařadit děti se „zdravotním znevýhodněním“ do třídy určené pro žáky s postižením ponechává ve hře eventualitu, aby byli romští žáci nadále vzděláváni ve školách nebo třídách pro žáky s postižením.

V dopise zaslaném prostřednictvím systému EU Pilot ze dne 26. června 2013 požádaly útvary Komise Českou republiku, aby oznámila nové návrhy právních předpisů, které avizovala v roce 2013, avšak české orgány tak neučinily. Pokud je Komisi známo, byly změny dvou příslušných vyhlášek, č. 72/2005 a č. 73/2005, přijaty dne 30. května 2014 a účinnosti nabudou dne 1. září 2014. Avšak podle informací, které Komise obdržela, bylo přijetí nezbytných změn školského zákona již více než jednou odloženo. Proto se Komise obává, že nezbytné změny budou buď opět odloženy, nebo nebudou přijaty vůbec. Tyto obavy vycházejí především z informací, že proti těmto změnám panuje na příslušných místech v České republice, mimo jiné ve Sdružení speciálních pedagogů, velmi silný odpor.

Komise by ráda uvedla, že ačkoli jsou výše uvedené nedávno přijaté a také plánované změny, jak je sama Česká republika oznámila, prvním krokem k zajištění souladu se směrnicí 2000/43/ES, neexistuje v současné době žádný doklad o tom, že budou tato opatření dostatečná k vyřešení problému, jímž je nedodržení ustanovení směrnice²³. Hlavní je to, že zatímco tato opatření problém zařazování dětí, které vůbec nejsou považovány za postižené, do speciálních škol pro postižené děti potenciálně řeší, zdá se, že podstaty problému se vůbec nedotýkají: tou je skutečnost, že romské děti jsou

²¹ Například na základě informací uvedených v rozsudku ESLP ve věci *D. H.* z roku 2004 a dalších let a ze spisu ESLP o stávající situaci provádění rozsudku ve věci *D. H.*:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=D.H.&StateCode=&SectionCode=

²² Tyto změny byly přijaty vyhláškou č. 103/2014 ze dne 30. května 2014, která nabude účinnosti dne 1. září 2014.

²³ Kromě toho by podle informací, které Komise obdržela, změny připravované Ministerstvem školství nebyly plně v souladu se závazky, které česká vláda přijala ve zprávě ze dne 18. června 2013 pro Radu Evropy, ani s doporučeními, která vyslovil český veřejný ochránce práv ve svém průzkumu za období 2011–2012. Nebyly by ani v souladu s akčním plánem ze dne 19. listopadu 2012, který byl vypracován v návaznosti na rozsudek ve věci *D.H.* a na něž české orgány odkazují ve své odpovědi na dopis zaslaný prostřednictvím systému EU Pilot (http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=D.H.&StateCode=&SectionCode=).

považovány za mentálně postižené v nevysvětlitelně větší míře než děti neromského původu. Vzhledem k tomu, že se zdá, že strukturální problém znevýhodňujícího zařazování romských dětí netkví až tolik v literě zákona, jako spíše v jeho uplatňování v praxi, musely by být veškeré změny doplněny statistickými důkazy toho, že již nedochází k nepřiměřeně častému zařazování romských dětí do speciálních/praktických škol.

4. Závěry

V dopise zasláném prostřednictvím systému EU Pilot ze dne 26. června 2013 poskytly útvary Komise českým orgánům možnost předložit důkazy o tom, že romské děti nejsou při vzdělávání diskriminovány ani v právních předpisech, ani v praxi. Je třeba uvést, že české orgány žádný takový důkaz neposkytly.

Proto se Evropská komise domnívá, že Česká republika nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají ze směrnice 2000/43ES, zejména pokud jde o články 1, 2 a 3.

Na základě článku 258 Smlouvy o fungování Evropské unie vyzývá Komise Vaši vládu, aby jí podala vyjádření k výše uvedeným skutečnostem ve lhůtě dvou měsíců od obdržení tohoto dopisu.

Komise si vyhrazuje právo vydat odůvodněné stanovisko na základě článku 258 Smlouvy poté, co se s vyjádřením seznámí, nebo v případě, že jí nebude toto vyjádření předáno ve stanovené lhůtě.

S úctou

Za Komisi

Martine REICHERTS

členka Komise

ÚŘEDNĚ OVĚŘENÝ OPIS

Za generální tajemnici

Jordi AYET PUIGARNAU

ředitel spisovny

EVROPSKÁ KOMISE